

© Czoboly Gergely, 2021
© Erdős Gabriella, 2021
© HVG-ORAC, 2021

Szakmai lektor:
JUHÁSZ GERGELY

A kézirat lezárva: 2021. március 31.

Czoboly Gergely: I., II., III., V., VII. 1–2. pont, VIII. 3. pont
Erdős Gabriella: IV., VI. fejezet, VII. 3–5. pont, VIII. 1–2. pont

A kiadó számára minden jog fenntartva. Jelen könyvet, illetve annak részleteit tilos reprodukálni, adatrendszerben tárolni, bármely formában vagy eszközzel – elektronikus, fényképeszeti úton vagy módon – a kiadó engedélye nélkül közölni.

Budapest, 2021
A HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. kiadása
Felelős kiadó: dr. Frank Ádám, a kft. ügyvezetője
Internet: www.hvgorac.hu
E-mail: info@hvgorac.hu

ISBN 978 963 258 529 1

Felelős szerkesztő: Bodnár Kriszta
Tipográfia és műszaki szerkesztés: Harkai Éva

TARTALOM

Előszó	11
--------------	----

ELSŐ RÉSZ

Bevezető gondolatok	13
---------------------------	----

I. fejezet

Az adózás alapkérdései	15
1. Az adók természete.....	15
2. Az adóztatás célja és funkciói	18
3. A „jó” adóztatás elvei	21
3.1. Effektivitás.....	22
3.2. Hatékonyság	24
3.3. Semlegesség	27
3.4. Méltányosság.....	33
3.5. Kiszámíthatóság	36
3.6. Rugalmasság.....	38
3.7. Adminisztrálhatóság.....	39
3.8. Az adóztatás optimális szintje	39

II. fejezet

Adótani alapismeretek	41
1. Az adók típusai	41
1.1. Jövedelemadók	41
1.2. Bevételel alapú adók	44
1.3. Forgalmi adók.....	45
1.4. Jövedéki adók	46
1.5. Tranzakciós adók és illetékek.....	47
1.6. Vagyoadók.....	47
1.7. Vámok	48
2. Az adók felépítése és számítása	49
2.1. Adóalap.....	49
2.2. Adómérték.....	53
2.3. Adókedvezmények	59
2.4. Külföldi adó beszámítása.....	63
3. Adóalanyok	68
3.1. Adóalanyok és adófizetők.....	69
3.1.1. Direkt adók	69
3.1.2. Indirekt adók.....	70
3.1.3. Jogalkotói választás a direkt és indirekt adóknál	70
3.1.4. Gazdasági teherviselés.....	72
3.2. Adóalanyiség a jövedelemadókban.....	76
3.2.1. Természetes személyek	77
3.2.2. Gazdasági társaságok	79
3.2.3. Transzparens entitások – partnershippek és személyegyesítő társaságok.....	80
3.2.4. Csoportos adóalanyiség.....	83

3.2.5. Bizalmi vagyonkezelés (<i>trust</i>)	85
3.2.6. Befektetési alapok	86
3.3. Adóalanyiság az általános forgalmi adóban	89
4. Az adóztatás helye	90
4.1. Területi hatály és extraterritoriális adóztatás	90
4.2. Adóztatási jogok megosztása jövedelemadóknál	91
4.2.1. Belföldi illetőségűek adóztatásának helye	91
4.2.2. Külföldi illetőségűek adóztatásának helye	92
4.2.3. Az adóztatás helye cégcsoportok esetében	93
4.3. Az adóztatás helye a fogyasztási adóknál.....	94
5. Az adóztatás időpontja	96
5.1. Az adófizetés esedékessége	96
5.2. Az adóztatás időpontjának adópolitikai aspektusa	97
5.2.1. Tőkenyeréses realizálásakor történő adóztatás	97
5.2.2. Eredményszemléletű és kiosztott nyereségen alapuló társasági adóztatás	98
5.3. Időzítési különbségek a nemzetközi adózásban.....	100
6. Az adómegállapítás és az adófizetés módja	100
6.1. Önadózás	100
6.2. Visszatartott adóztatás	102
6.3. Az adó kivetéssel való megállapítása.....	103

MÁSODIK RÉSZ

III. fejezet

A személyi jövedelemadó.....	106
1. A személyi jövedelemadó felépítése.....	106
2. Adóalanyok a személyi jövedelemadóban.....	109
2.1. Belföldi illetőségű magánszemély adókötelezettsége.....	109
2.1.1. Belföldi illetőségű meghatározása a magyar belső jogban.....	109
2.1.2. Belföldi illetőség összeütközésének feloldása.....	111
2.2. Nem belföldi illetőségű magánszemély adókötelezettsége	112
2.3. A jövedelem forrása	113
3. Adóköteles jövedelem a magyar személyi jövedelemadó rendszerében.....	114
3.1. Átfogó jövedelemfogalom	114
3.2. Adómentes jövedelem	118
3.3. A nettó jövedelem elve	120
3.4. A jövedelem típusok szerinti adóztatása.....	122
3.4.1. Globális és típusok szerinti adóztatás.....	122
3.4.2. A személyi jövedelemadóban használt kategóriák.....	124
3.4.3. A jövedelem besorolásának elvei.....	125
4. Tevékenységből származó jövedelmek adóztatása.....	129
4.1. Munkabér és egyéb nem önálló tevékenység adózása	129
4.1.1. Nem önálló tevékenységből származó jövedelem.....	129
4.1.2. A munkabér adóterhelése	131
4.1.3. Béren kívüli és egyes meghatározott juttatások.....	132
4.1.4. A munkabér alternatívái és leplezett munkavállalás.....	134
4.2. Önálló tevékenység adóztatása	135
4.3. Az egyéni vállalkozói tevékenységének adóztatása	136
5. A megtakarítások adózása.....	137
5.1. A megtakarítások adóztatásának lehetséges variációi.....	137
5.2. Tőkejövedelmek adóztatása	144

5.2.1. Ingó és ingatlanok által termelt rendszeres hozamok.....	144
5.2.2. Osztalék	144
5.2.3. Kamat.....	146
5.3. A tőkenyeresség (árfolyamnyereség) adóztatása.....	146
5.3.1. Ingó és ingatlan árfolyamnyeresége	146
5.3.2. Üzletrészek árfolyamnyeresége	149
IV. fejezet	
A gazdasági társaságok adózása	151
1. A társasági adózás alapelvei, terjedelme.....	151
1.1. A jövedelem mint a társasági adóztatás tárgya	153
1.2. A vállalkozás mint a társasági adó alanya	155
1.2.1. A magyar társasági adó alanyai – vállalkozási tevékenység céljára létrejött szervezetek.....	158
1.2.2. A magyar társasági adó alanyai – nonprofit szervezetek, kezelt vagyon	159
1.2.3. A magyar társasági adó alanyai – külföldi személyek.....	160
1.3. A társasági adó kötelezettség terjedelme és a túladóztatás	163
1.3.1. A kettős adózás elkerülése a magyar társasági adóban.....	166
1.3.2. Egyéb adók levonhatósága a magyar társasági adó alapján.....	170
1.4. A vállalkozási adóztatás szintjei	170
1.5. Az adóztatás mértéke	171
2. A társasági adó alapja.....	172
2.1. Angolszász és kontinentális megközelítés	173
2.2. Az adóalap módosító tételek	174
2.2.1. Adóalap módosító tételek, amelyek a számviteli elszámolást az adótörvény által megengedett értékre módosítják.....	175
2.2.2. Időbeli módosítások.....	180
2.2.3. Ellenősztönzők.....	183
2.2.3.1. Magánhasználat, magánszemélynek adott juttatások.....	184
2.2.3.2. Támogatások	186
2.2.3.3. Nem a vállalkozás érdekében felmerült költségek és egyéb ellenősztönzők.....	189
2.2.4. Ösztönzők, adóalap kedvezmények	195
2.2.4.1. Befektetés és újrabefektetés ösztönzése.....	195
2.2.4.2. Kis- és középvállalkozások beruházásának ösztönzése.....	198
2.2.4.3. Immateriális jószághoz, kutatáshoz kapcsolódó adóalap kedvezmények	200
2.2.4.4. Foglalkoztatáshoz kapcsolódó ösztönzők.....	204
2.2.4.5. Kedvezményezett ügyletekhez kapcsolódó adómentességek, halasztott adófizetések	204
2.2.4.6. Egyéb ösztönzők az adóalapban	206
2.2.4.7. Adóalap kedvezmények mint állami támogatás.....	208
2.3. Az adókikerülés megakadályozását szolgáló intézkedések	210
2.4. Veszteségelhatárolás, minimumadó, transzferárak	212
2.4.1. Veszteségelhatárolás	212
2.4.2. Jövedelemminimum-szabály	217
2.4.3. Transzferárak	218
3. Adókedvezmények, adófelajánlás.....	220
3.1. Fejlesztési adókedvezmények	221
3.2. Kis- és középvállalkozások beruházási kamat adókedvezménye.....	222
3.3. Energiahatékonysági célokat szolgáló beruházás adókedvezménye.....	222

3.4. Látványcsapatok támogatásának Tao tv. 22/C. § szerinti adókedvezménye	223
3.5. A filmalkotás adókedvezménye	224
3.6. Rendelkezés az adóról, adójóváírás	224
3.7. Növekedési adóhitelek	225
4. A társasági adó törvény egyéb kérdései	226
4.1. IFRS szerinti beszámolót készítő vállalkozások	226
4.2. Nonprofit szervezetek	226
4.3. Munkavállalói részvényprogram	227
4.4. Telephely, fióktelep	227
4.5. Ingatlannal rendelkező társaságban való részesedés	228
4.6. Csoportos adóalanyiság	228
4.7. Adóeljárás, előlegfizetési szabályok	228
V. fejezet	
Általános forgalmi adó	229
1. A hozzáadottérték-adó természete	229
2. Az általános forgalmi adó felépítése	236
3. Adóalany	238
4. A fizetendő adó meghatározása	241
4.1. Adóköteles tényállások	241
4.1.1. Belföldi ügyletek	241
4.1.2. Határon átnyúló ügyletek	242
4.2. Termék és szolgáltatás elhatárolása	244
4.3. A teljesítés helye	245
4.3.1. Teljesítés helye termékértékesítés esetén	245
4.3.2. Teljesítés helye szolgáltatás nyújtása esetén	252
4.4. A teljesítés időpontja	253
4.5. Az adóalap	254
4.6. Adómérték	255
4.7. Mentesség	255
4.8. Egyenes és fordított adófizetési kötelezettség	256
5. A levonható áfa	258
5.1. A levonási jog általános feltételei	258
5.2. Levonási tilalmak	259
5.3. A levonható adó megosztása	260
5.4. Figyelési időszak alatti korrekció	260
5.5. Visszaigénylés	262

HARMADIK RÉSZ

VI. fejezet

Az adótervezés alapjai	264
1. Az adótervezés célja	264
2. A kockázatok kezelése	268
3. Az adótervezés építőkövei	272

VII. fejezet

Az adótervezés és az agresszív adótervezés eszközei	276
1. A magasan adózó jövedelem mérséklése	277
1.1. Jövedelem transzformálása alacsonyabban adózó jövedelemmé	277
1.2. Jövedelem áthelyezése alacsonyabban adózó államba	281
1.3. Az adóztatási jog tényleges és mesterséges elkerülése	288

1.3.1. A telephely létrejöttének megelőzése.....	289
1.3.2. Vagyon indirekt transzferje – az árfolyamnyereség adóztatási helyének megváltoztatása.....	290
2. Alacsonyabb adóterhelés elérése a fogadó államban	293
2.1. Speciális adóztatási rezsimek.....	293
2.2. Feltételes adómegállapítások	297
2.3. Hibrid adóelkerülési struktúrák.....	297
2.3.1. Hibrid finanszírozási eszközök	298
2.3.2. Hibrid társaságok.....	301
2.3.3. Hibrid telephelyek.....	305
2.4. Transzferárzási hibrid struktúrák	308
2.5. Territoriális adóztatás	309
3. Holdingok.....	310
3.1. A holdingstruktúrák gazdasági és jogi szerepe a befektetésben	311
3.1.1. Projektholding	312
3.1.2. Tőkeáttételes holding	312
3.1.3. Eszközszegregációs holding.....	314
3.1.4. Szolgáltató holding.....	315
3.1.5. Tőzsdén jegyzett holding	316
3.1.6. Tőkeátcsoportosító és közbenső holding	316
3.1.7. Nem gazdasági társaságok holdingfunkcióban.....	318
3.2. Holdingtársaságok az adótervezésben	319
3.2.1. Személyes holding.....	319
3.2.2. Bázistársaságok, a tőke hozadékának adómentessé tétele	320
3.2.3. Holdingtársaságok szerepe a forrásadó mérséklésében	322
3.2.4. A holdingtársaságok szerepe a tőke elidegenítéséből származó nyereség adómentesítésében	324
3.2.5. Kevert holding alkalmazása adóköteles jövedelmek adómentesítésére	325
3.2.6. Tőkeáttételes felvásárlások	328
3.3. A jó holdinglokáció ismérvei	330
3.3.1. Osztalék- és tőkenyereség-mentesség.....	330
3.3.2. Részesedések értékvesztése, tőkevesztés.....	331
3.3.3. A részesedésszerzés költségei.....	332
3.3.4. Forrásadók.....	332
3.3.5. Adóegyezmények.....	333
3.3.6. A társasági adó mértéke.....	334
3.3.7. Feltételes adómegállapítás és egyéb biztosítékok	334
3.3.8. Egyéb tényezők	335
4. Egyezmény nem rendeltetésszerű használata	335
4.1. Treaty Shopping.....	336
4.2. Szimpla áteresztő struktúrák	337
4.3. Egyezmény shopping értékpapírügyletek segítségével	342
4.4. Shopping adóegyezményért	346
4.5. Egyezmény shopping és a befektető személye	347
4.6. Egyezmény shopping egyéb kedvezményekért	349
4.7. Egyezmény shopping, az országok és a nemzetközi összefogás	351
5. Integrált vállalati modellek.....	352
5.1. Vállalatcsoporttag gyártó funkcióban.....	353
5.2. Vállalatcsoporttag értékesítési funkcióban.....	354
5.3. A központi vállalkozó	357

5.4. Az integrált vállalati modell korlátai	358
5.5. Adótervezés az értéklánc mentén	358
VIII. fejezet	
Az adókikerülés korlátai.....	363
1. Adókikerülés elleni intézkedések.....	363
1.1. Általános adókikerülés-ellenes elvek.....	364
1.1.1. A rendeltetésszerű joggyakorlás elve	364
1.1.2. Valódiságklauzula.....	365
1.1.3. A többszörös adóalap csökkentés tilalma	367
1.1.4. Gazdasági észszerűség és elvárható gondosság.....	368
1.2. Egyes ügylettípusokkal megvalósított adókikerülés elleni küzdelem.....	368
1.2.1. Kamatlevonhatósági korlát	369
1.2.2. Ellenőrzött külföldi társaság	373
1.2.3. Tőkekivonási adó (exit tax).....	375
1.2.4. Anti-hibrid szabályok	378
1.2.5. Ingtatlannal rendelkező társaságok	382
2. Transzferárak	385
2.1. A függetlenség elve	385
2.2. Kapcsolt vállalkozások, kapcsolt felek, csoportos adóalanyiség	388
2.3. A szokásos piaci ár meghatározása.....	392
2.4. A piaciár-meghatározás elfogadott módszerei.....	395
2.5. Különleges ügyletek.....	402
2.5.1. Nagy értékű, egyedi immateriális javak.....	403
2.5.2. Alacsony hozzáadott értékű szolgáltatások	403
2.5.3. Költségmegosztási megállapodások	404
2.5.4. Integrált vállalatcsoportok	405
2.5.5. Telephelyek	406
2.6. Transzferár dokumentáció	407
2.7. A szokásos piaci ár előzetes megállapítása	408
3. Globális minimumadóztatás.....	409
3.1. A BEPS 2.0 kidolgozásának célja és adópolitikai okai.....	409
3.2. Az anyavállalatokat érintő szabályok	410
3.3. „Visszaadóztatást” biztosító szabályok.....	413
3.4. Az Egyesült Államok globális minimumadóztatási megoldása.....	415

Előszó

Tisztelt Olvasó!

„Lehetetlen bármiben is biztosnak lenni, a halált és az adókat kivéve” – írta Christopher Bullock 1716-ban. Az államiság és a cserekereskedelem ókori kialakulása óta az adó valóban az üzleti és a civil élet folyamatosan jelen lévő, megkerülhetetlen összetevője, döntéseket befolyásoló tényezője, amellyel mindenki nap mint nap szembesülni kénytelen. Az adó az állam által egyoldalúan meghatározott mértékű és módú, kényszer útján behajtható, közvetlen ellenszolgáltatás nélküli, ismétlődő kötelezettség, amely fedezetet nyújt a közös fogyasztásra, a közösségi szolgáltatásokra (egészségügy, oktatás, védelem, nemzetközi kötelezettségvállalások teljesítése, a környezeti károk kezelése stb.). Ha azonban az adóalanyok nem érzékelik az adófizetésük társadalmi hasznosságát, ha az állam pazarló, korrupt és átláthatatlanul működik, akkor csökken az önkéntes jogkövetési hajlandóságuk. Ekkor csak kényszerrel valósulhat meg az adók beszedése. XIV. Lajos, a Napkirály pénzügyi-gazdasági tanácsadója, a francia állami pénzügyek főfelügyelője, Jean-Baptiste Colbert kissé cinikusan ezt írta az adóbeszedésről: „Adót szedni annyi, mint a lehető legkevesebb gágogás árán minél jobban megkopasztani egy libát.”

Adóztatásról ma nagyon sokféle kiadványban olvashatunk. Ezek többsége elsősorban az aktuális adójogszabályokból indul ki, s a részletszabályokat látja el magyarázatokkal, egészíti ki példákkal, feladatokkal. Ezzel szemben ez a tömör, rendszerezett, tudományos igényű, lényegre törő, áttekinthető, befogadható és hasznos ismereteket tartalmazó tankönyv – felismerve az adózási környezet gyakran változó jellegét – ettől teljesen eltérő módszerrel vizsgálja az adóztatást. Általános jogelvekből és gazdasági összefüggésekből kiindulva a szabályok egyszerű ismertetése helyett azok működésére koncentrálnak, a szabályozások logikáját vizsgálja, a szabályozás fontosabb összefüggéseit és alapvető intézményeit mutatja be, az adójog állandó elemeire koncentrálnak. Az adótervezésről írt fejezet abból indul ki, hogy az adó is egy termelési költség, amelynek szabálykövető csökkentése racionális üzleti magatartás. A következő fejezetek elmagyarázzák a vállalatcsoport felépítésének alapelveit, illetve bemutatják az adótervezést és annak korlátait.

Ilyen módon ez a kiadvány egyrészt a modern adóztatás elméleti alapvetéseit tartalmazó szakkönyv, másrészt az adószakemberek kézikönyve. Kiválóan használható a közgazdászok adózási kurzusain, mert olyan elméleti megalapozást nyújt, melynek segítségével a gyakran változó szabályozási környezetben is magabiztosan el lehet igazodni.

A szerzők – a Budapesti Corvinus Egyetem Gazdasági Jogi Tanszékének oktatói, gyakorló adószakértők – kitérnek az adókikerülés intézményesült formáira, illetve bemutatják az agresszív adótervezés elleni nemzetközi összefogás eszköztárát is. A könyvhöz szervesen hozzátartozik egy digitális feladatgyűjtemény, amelyet hazánk

legjobb gyakorlati szakemberei állítottak össze, és rendszeresen naprakészen tartják. Így jogszabályváltozás esetén a feladatokban leírt ismeretek továbbra is teljeskörűen alkalmazhatók lesznek. Ezzel a kettősségével tud e szakkönyv egyszerre időtálló és naprakész lenni, képes szolgálni az egyetemi adójogi képzés megalapozását, megértését és megszerettetését, s nem utolsósorban a széles szakmai közönség igényeinek kielégítését.

Ezért is ajánlom mindenki szíves figyelmébe ezt a könyvet.

Budapest, 2021. június 29.

Prof. dr. Lukács János
egyetemi tanár,
a Budapesti Corvinus Egyetem
Pénzügyi, Számviteli
és Gazdasági Jogi Intézetének vezetője

ELSŐ RÉSZ

Bevezető gondolatok

Az adók kis túlzással az életünk minden pillanatában jelen vannak, és folyamatosan befolyásolják üzleti és pénzügyi döntéseinket. Minden vállalatvezető rendszeresen szembesül a céget érintő egyszerűbb vagy bonyolultabb adózási kérdéssel. A vállalkozások nyeresége után társasági adót, árbevétele után helyi iparűzési adót, a tulajdonosaiknak kiosztott osztalék után pedig személyi jövedelemadót kell fizetni. A munkavállalók bérét jövedelemadó és társadalombiztosítási járulék terheli. Az ingatlanaik megszerzésekor illetéket, tartásuk időtartamában pedig építményadó fizetnek. Általános forgalmi adó terheli az értékesített termékeiket és a nyújtott szolgáltatásaikat. Az adók azonban a magánszemélyek életét sem hagyják érintetlenül, azokat meg kell fizetni minden kiló kenyérben és minden liter benzinben, amikor fodrászhoz mennek, vagy amikor a telefonjukra fizetős applikációt töltenek le. Illetéket fizetnek a kapott ajándék után, de még akkor is idegenforgalmi adót fizetnek, ha elmennek nyaralni.

A fentiekben csak néhány példát vettünk számba annak kapcsán, hogy az adók miként hatják át életünket és üzleti döntéseinket. Annak érdekében, hogy az Olvasó tisztában legyen a saját magát és vállalkozását érintő adózási kérdésekkel, könyvünkben megvizsgáljuk az adórendszer legfontosabb összefüggéseit, az egyes adók működését, valamint az adótervezés főbb elveit.

Célunk, hogy az Olvasó képes legyen felismerni és értékelni a magán- és az üzleti életben meghozandó adózási döntéseket, az azokban rejlő előnyöket és kockázatokat. Rendelkezzen a szükséges ismeretekkel ahhoz, hogy a tisztességes közteherviselés és a jogszabályok legteljesebb tiszteletben tartása mellett tudja adózási kötelezettségeit teljesíteni. Ennek keretében képes legyen a törvények céljának megfelelően, a saját, valamint vállalkozása számára legkedvezőbb adózási opciók közül választani.

Ennek érdekében a szabályok egyszerű ismertetése helyett könyvünkben azok működésére koncentrálunk, amely segítséget nyújt abban, hogy az Olvasó ne csak szemlélője lehessen saját adóügyeinek, hanem alakítója is.

Felismerve az adózási környezet gyakran változó jellegét, könyvünkben a szabályozás fontosabb összefüggéseit és alapvető intézményeit mutatjuk be. Olyan kérdéseket, amelyeket a jogszabályi változások csekélyebb módon érintenek, viszont szükségesek ahhoz, hogy az Olvasó ne csak megismerni, hanem megfelelően alkalmazni is tudja a hatályos szabályokat.

I. FEJEZET

AZ ADÓZÁS ALAPKÉRDÉSEI

1. Az adók természete

Közismert mondás, hogy az életben két dolog biztos, a halál és az adók. Adózunk, amikor a kiszemelt vagyontárgy megszerzéséhez szükséges pénzt teremtjük elő, amikor megszerezzük, és gyakran még akkor is, amikor eladjuk azt.

De mik is azok az adók és miért fizetjük őket?

Oliver Wendell Holmes szavaival megfogalmazva: „*Az adó az, amit a civilizált társadalomért fizetünk.*”¹ Ez a megfogalmazás a maga tömörségével tökéletesen körülírja az adók lényegét, azt, hogy miért van szükség adók szedésére és az emberek miért fizetik azt. Az adók szedésének legitimitását ugyanis a modern állam szükségleteinek kielégítésében kell keresnünk. Ahogy a történelem során az állam szerepe bővült és az állami kiadások növekedtek, úgy jött létre egyre többféle és bonyolultabb adó. Az egyes adók tulajdonságairól és működéséről a későbbiekben bővebben beszélünk, azonban először vizsgáljuk meg, hogy a legáltalánosabb értelemben mi is az adó.

Első megközelítésből azt lehet elmondani az adókról, hogy *azok a közkiadások finanszírozásának elsődleges forrásai*. Annak érdekében, hogy az állam biztosítani tudja az ország külső és belső biztonságát, üzemeltetni tudja az állami adminisztrációt és az igazságszolgáltatási rendszert, fejleszteni tudja az infrastruktúrát, valamint el tudja látni a többi állami funkciót, szüksége van költségvetési fedezetre. Ennek több forrása is lehet, amelyből az egyes elemek eltérő hányadot tesznek ki. Ebben egyrészt fontos szerepet játszik az állam tulajdonában lévő vagyon hasznosítása: az állami földek bérbeadása vagy az állami vállalatok nyeresége mind olyan bevétel jelentenek, amelyekből a közkiadások fedezhetők. Ez olyan országokban, ahol jelentős állami tulajdon van, akár meghatározó hányadot is jelenthet a teljes összegből, más országoknál azonban ennek aránya jóval alacsonyabb. A magántulajdon dominanciájára épülő piacgazdaságokban azonban az állam elsősorban az adókból tudja biztosítani a működéséhez szükséges forrásokat.

Ebből fakad az adók másik jellegzetessége, hogy *elvonást jelentenek a magánszféra számára*, amelyek az adószabályok által rendezett módon az államhoz kerülnek. Annak gazdaságilag nincs sok értelme, hogy az állam saját magát vagy intézményeit adóztassa. Ilyenkor ugyanis csak egyik zsebéből helyezné át a pénzt a másikba. Mivel az adók beszedése komoly költségekkel jár mind adóztatói, mind adófizetői oldalról, így érthető, hogy az állam próbálja ezt elkerülni. Ezzel magyarázható, hogy az adóknál jellemzően az állam, annak egyes részei, illetve intézményei nem minősülnek adóalanynak vagy adómentes a tevékenységük. Fentiekből következik, hogy az adók elsősorban a magánszektor szereplői számára értelmezhetők: olyan transz-

¹ Oliver Wendell Holmes Jr: „Taxes are what we pay for civilized society”, elhangzott 1927-ben.

fert jelentenek, amelyből a magánszektor vagyonának terhére a közszféra bevételei származnak.

Az adók harmadik jellegzetessége az *ellenszolgáltatás hiánya*. Az adófizetők nem válnak jogosulttá semmilyen konkrét szolgáltatás igénybevételére azok megfizetésével. Közvetve természetesen élvezik az adójukból fizetett közszolgáltatásokat, de ugyanolyan mértékben és feltételekkel, mint akik kevesebb vagy semmilyen adót sem fizettek. Ebből a szempontból különbséget lehet tenni az adók, valamint a szolgáltatási díjak és társadalombiztosítási járulékok között. Míg ugyanis az adóknál nem, a másik kettőnél konkrét szolgáltatásra válik jogosulttá azok megfizetője. Így például korábbi befizetéseire tekintettel kerül megállapításra a nyugdíja annak, aki társadalombiztosítási járulékot fizetett, vagy útlevelet akkor igényelhet valaki, ha kifizette a meghatározott szolgáltatási díjat. Ezek a határvonalak azonban a gyakorlatban nem olyan élesek, bizonyos esetben teljesen elmosódhatnak. Így például a társadalombiztosítási pénzalapok deficitjét a központi költségvetésből fedezhetik, aminek a bevételeit az adók biztosítják. Valamint nyugdíjra jogosulttá válhatnak személyek társadalombiztosítási járulékfizetés hiányában is. Másik oldalról látható, hogy amikor egy korábban díjköteles szolgáltatást az állam „ingyenessé” tesz, például ha a személyi igazolvány kiállításáért nem kér külön díjat, úgy azt a szolgáltatást a jövőben adókból fedezi.

Végül az adók utolsó jellegzetessége, hogy azok *kötelező jellegűek*. Bevallásuk és megfizetésük nem függ az adóalanyok szándékától. Ez különbözteti meg az adókat az adományoktól. Míg utóbbiról a felajánló dönthet, előbbieket megfizetése nem igényli az adófizetők egyetértését.

Az állam oldaláról az **adók** tehát *a költségvetés kiadásainak fedezetéül szolgáló, kötelezően megfizetendő elvonásokként azonosíthatók, amelyekért cserébe annak fizetője nem válik közvetlenül ellenszolgáltatásra jogosulttá.*

De mit jelentenek az adók az *adófizetők számára*? Elsősorban olyan elvonást, amely a magánszemélyek rendelkezésére álló és más célokra felhasználható vagyont csökkentik. Gazdasági szempontból az adók a vállalkozások számára ugyanolyan ráfordítást jelentenek, mint a munkabér vagy az anyagköltség. Változatlan bevétel mellett, ha magasabbak az adók, akkor kevesebb nyeresége lesz a vállalkozásnak, míg ha azok mértéke alacsonyabb, akkor pedig nagyobb nyereség marad meg. Nem véletlen tehát, hogy a vállalkozások – hasonlóan más ráfordításaikhoz – törekszenek az adóik mérséklésére. A fizetendő adók csökkentésének szándéka természetes sajátossága a nyereségmaximalizálásra törekvő adózóknak, amely önmagában nem jelent jogi vagy etikai szempontból elítélendő magatartást. Annak a módja, hogy ezt miként érik el, különbözteti meg egymástól az adótervezést, az adóelkerülést és az adócsalást.

Ahogy ezt az adózás funkcióinál láthatjuk majd, az állam gyakran ad választási lehetőségeket és kedvezményeket az adószabályokban, amelyekkel az adózók magatartását szeretné befolyásolni. Ezeknek a kedvezményeknek az igénybevételével az adózók pontosan azt valósítják meg, amit a jogalkotó a kedvezményekkel szeretett volna elérni. Amikor tehát az *adózó magatartása olyan adóelőny elérésére irányul, amely a jogszabály céljával egybevág, úgy legális adótervezésről beszélhetünk.*

Ettől gyakran nehezen elhatárolható az *adóelkerülésnek*, vagy újabban agresszív adótervezésnek nevezett magatartás. Ilyenkor az adózók, bár a jogszabályokat szó szerint betartják és magatartásuk éppen ezért nem ütközik kifejezetten jogszabályba, az alacsonyabb adó fizetését mégis úgy érik el, hogy azok céljával ellentétesen használják a szabályokat, vagy éppen a szabályozásban lévő hiányosságokat és kiskapukat. Bizonyos esetekben színlelt ügyletek segítségével leplezhetik a valós ügyleteiket. Például ha az adásvételnek alacsonyabb az illetékvonzata, mint az ajándékozásnak, akkor az eladó a vételárat 50 éves fedezetlen kölcsönként visszaadhatja a vevőnek. Másik példa, amikor vállalkozások azért hoznak létre valós gazdasági tevékenységet nem végző, ún. postafiók-vállalkozásokat, hogy azok segítségével elkerüljék az adófizetést. Ezeknek a közös sajátossága, hogy *hiányzik belőlük a valós gazdasági tartalom, azok ugyanis mesterségesek*. Ezeket elsősorban – vagy nemritkán kizárólag – abból a célból hozzák létre, hogy adóelőnyt érjenek el. Jellemzően az ilyen cégek csak papíron léteznek, valós gazdasági tevékenységet nem végeznek, így üzletileg nem is lenne indokolható a létezésük. Mivel azonban a segítségükkel csökkenteni lehet az adózási kötelezettséget, ezért a vállalkozásoknak megéri a létrehozataluk. Ezek a megoldások hosszú ideig kiestek az államok látószögéből, a 2008-as gazdasági válság hatására azonban a jogalkotók határozott lépéseket tettek – és azóta is folyamatosan tesznek – annak érdekében, hogy az ilyen agresszív adótervezési magatartásokat visszaszorítsák.

Az előbbi két magatartástól azonban könnyen elhatárolható az *adócsalás*. Míg az előbbi kettő esetében az adózók betartották az adószabályok előírásait, azoknak megfelelően bevallást készítettek és befizették az adójukat, az *adócsalás esetében magatartásuk kifejezetten jogszabályba ütközik*. Az ilyen magatartásokat a büntető-törvények tiltják és büntetik. Ha például az adózó annak érdekében, hogy ne kelljen adót fizetni, valótlan tartalmú bevallást nyújt be az adóhatóság számára, magatartásával megsérti a büntető törvénykönyvet. Akkor miért teszik ezt az adózók? Erre alapvetően két okuk lehet. Egyrésztől, ha maga a tevékenység, amelyből a jövedelem származik, bűncselekménynek minősül, úgy – elkerülendő a lebukást – az adózó nem tesz valós tartalmú bevallást a fizetendő adóról sem. Gondoljunk csak egy kábítószer-kereskedőre, ha a tranzakciói után rendesen adóbevallást nyújtana be, akkor hamar feltűnne a bűnüldöző szerveknek is az illegális tevékenysége. Másik esetkőr, amikor az adózó túl magasnak értékeli a fizetendő adókat, ezért annak érdekében, hogy nagyobb haszonra tegyen szert, a valóságosnál alacsonyabb mértékű adót vall be az adóhatóság számára. Az adócsalások alapvetően nem térnek el a többi bűncselekménytől abban, hogy az elkövetőket milyen motivációk mozgatják. Amíg a lebukás esélye kicsi, vagy a kiszabható büntetés enyhe és az elérhető nyereség magas, úgy valószínűsíthető, hogy az adócsalás bűncselekmény alacsony elrettentő hatással bír. Ahogy nő a lebukás veszélye, illetőleg súlyosabb következményekkel kell az elkövetőknek szembesülniük, úgy nő a cselekményük kockázata is és csökken az elkövetés valószínűsége.

Az adócsalások hátrányosan érintik egyrészt az állami bevételeket, de vállalkozásokat is. Míg ugyanis a tisztességes adózók kénytelenek a teljes adóterhelést

beárazni a termékeikbe és szolgáltatásaikba, addig azok, akik nem fizetnek adót, ezt meg tudják spórolni. Olyan ez, mint fél kézzel hátrakötve bokszolni. A csalók tehát két oldalról is hátrányt okoznak a tisztességes adófizetőknek. Egyrészt, ha kevesebben fizetnek be adókat, akkor azoknak többet kell, hogy ugyanazt a közkiadást fedezni lehessen. Másik oldalról pedig a magasabb adóterhelés mellett a tisztességes vállalkozásokat versenyhátrány is éri. Nem véletlen, hogy az állam tudatosan törekszik arra, hogy akár a digitalizáció nyújtotta lehetőségekkel, akár más, hagyományos eszközökkel elejét vegye az ilyen bűncselekményeknek, de ahol ez nem sikerül, ott feltárja azokat és megbüntesse az elkövetőket.

2. Az adóztatás célja és funkciói

A fentiekből láthatjuk, hogy az adók elsődleges és domináns funkciója a költségvetési bevételek biztosítása (ún. *fiskális-fedezeti funkció*). Azonban az adókkal egyéni társadalmi vagy gazdasági célokat is elősegíthet az állam.

Ahogy korábban megállapítottuk, az adók az adófizetők szempontjából olyan ráfordítást jelentenek, amelyet azok próbálnak mérsékelni, vagy ha lehetséges, akkor teljesen elkerülni. Ebből láthatjuk, hogy az adók hatással lehetnek az érintettek viselkedésére. Ezt nevezzük az adók torzító hatásának. Amennyiben az adófizetők viselkedése az adók hatására eltér attól, amit azok hiányában, eredetileg követtek volna, úgy az adó torzította döntéseiket. A jogalkotók alapvetően törekednek az adókat semlegesé tenni, hogy azok a lehető legkisebb mértékben térítsék el az adófizetők gazdasági döntéseit attól, ami számukra üzletileg optimális lenne. Amennyiben például több lehetséges megoldás is adott, amelyből az első bár üzletileg a legmegfelelőbb lenne, viszont magas adóvonzata van, utóbbi üzletileg ugyan nem olyan jó, viszont alacsony az adóvonzata, akkor a vállalkozás utóbbit választhatja az elérhető előnyök érdekében. Ez viszont, láthatjuk, hogy sem az adott vállalkozás, sem a gazdaság számára nem optimális. Az adott helyzetben akkor lett volna semleges az adó, ha mindkét megoldás esetében ugyanolyan adóterhelést biztosított volna, így nem állt volna a cégnek érdekében a második, üzletileg nem olyan jó megoldást választani.

Ugyanakkor annak felismerésével, hogy az adók képesek befolyásolni az adózók magatartását, elérkeztünk az adók további lehetséges funkcióihoz is. Az állam ezt a tulajdonságot ki is használhatja az egyéb politikai céljainak eléréséhez. Ha például károsnak tartja egy áru fogyasztását, úgy megnövelheti annak adóterhét, hogy az érintettek ahelyett inkább más, kevésbé károsat fogyasszanak. Ugyanígy, ha az állam szeretné, hogy a vállalkozások kezdjenek el a környezetbarát megoldásokba beruházni, úgy adókedvezmények segítségével csökkentheti az ilyen megoldások relatív költségét, ezzel párhuzamosan pedig a környezetkárosító megoldásokra kivetett magasabb adókkal pedig növelheti utóbbiak relatív költségét. Az állam ennek eredményeként elérheti, hogy az érintettek az állam által kitűzött céloknak megfelelően hozzák meg döntéseiket.

Amennyiben az állam adók segítségével szándékosan befolyásolni kívánja az érintettek üzleti döntéseit, úgy beszélhetünk azok *gazdasági döntést befolyásoló*

funkciójáról. Erre lehetnek példák a különböző adókedvezmények, amelyekkel új beruházásokat, kutatás-fejlesztést, vagy éppen új munkahelyek létrehozatalát ösztönözheti. Ennek a másik oldala lehet, ha például bizonyos magatartás elmaradását pluszadókkal sújtja. A két eszköz egymással párhuzamosan is működhet. Példaként hozható rá, hogy annak érdekében, hogy a megváltozott munkaképességűeket nagyobb arányban foglalkoztassák a cégek, a kisvállalkozások számára kedvezményt biztosít az állam megváltozott munkaképességű munkavállaló foglalkoztatása esetén. Ezzel párhuzamosan viszont a nagyobb vállalkozások számára pluszadó megfizetését (rehabilitációs hozzájárulás) írja elő, ha azok nem alkalmaznak megfelelő számú megváltozott munkaképességű munkavállalót. Ahogy láthatjuk, az adóknál mind a kedvezmény, mind a szankció eszköz lehet a kívánt célok eléréséhez.

Az állam bizonyos *káros externáliák kezelésére* is használhatja az adókat. Annak segítségével ugyanis, hogy a jogalkotó magasabb adókkal sújtja azokat a gazdasági szereplőket, akiknek magatartása negatív külső hatást vált ki, internalizálni tudja azt. Például ha egy környezetszennyező gyár kibocsátása olyan károkat okoz a környezetének, amelynek költségeit nem neki kell viselni, úgy többet fog kibocsátani, mintha öneki kellene a felszámolás költségeit is megfizetni. Elméletileg a társadalomnak okozott kár internalizálásával kényszeríthetők lehetnek a vállalkozások arra, hogy teljesítményüket a kívánatos nagyságúra csökkentsék. Ezt felismerve A. Pigou a társadalom ráfordításait a termelésre egységesen kivetett adók segítségével vélte internalizálhatónak.² Ezt az adót szokták éppen ezért Pigou-adónak is nevezni.

Az állam kívánhatja az adófizetők *fogyasztási viselkedését is befolyásolni* magasabb vagy alacsonyabb adókkal. Amennyiben bizonyos termékek fogyasztását károsnak ítéli, úgy magasabb adótételeket állapíthat meg, míg az egészségre jótékonyabb hatással lévő dolgok fogyasztását szubvencionálhatja alacsonyabb adók formájában.

Az adók a *szociális szempontokat is figyelembe vehetik és a társadalmilag kívánatos viselkedést is befolyásolhatják.* Az adókat, vagy éppen az azok alóli mentességet a családpolitika szolgálatába is lehet állítani, de egyéb társadalmilag fontos körülményeket is elismerhet az állam, amelyek követését ösztönözheti. Ezzel ellentétben társadalmilag károsnak ítélt magatartásokat pedig akár külön adókkal is sújthat, ezzel próbálva megakadályozni azokat.

² „Szerinte, ha a szennyező termelés egységére t^* nagyságú adót vetnek ki, ez a vállalatokat arra ösztönzi, hogy a számukra – az externális költségeket figyelmen kívül hagyva – gazdaságosnak tűnő Q_m termelési volumentról a termék termelését a társadalmilag optimálisnak tekintett Q^* szintre csökkentsék. Mint látható, az adó optimális nagysága megegyezik az optimális szennyezési sinthez tartozó externális határköltséggel. Vagyis az adó optimális mértékének a megállapításához ismernünk kellene mind az externális határköltség, mind az egyéni tiszta határhaszongörbe helyét és lefutását. Sajnos a gyakorlatban ez komoly nehézségekbe ütközik. Az egyéni termelők általában ismerik a saját tiszta határhasznuk alakulását, legalábbis elvileg, de erről vajmi keveset tud a szabályozó hatóság. Az egyéni termelők nem ismerik viszont azokat a károkat, amelyeket tevékenységük a társadalomnak okoz. Létezik tehát egy információs aszimmetria, ami nagyon megnehezíti az elmélet gyakorlati alkalmazását.” Kerekes 1998, 9.1. fejezet.

Adókedvezmények és más támogatások hasonlóságai

A fentiekből láthatjuk, hogy annak megítélése, hogy az állam milyen irányba kívánja az adófizetők viselkedését befolyásolni, egyéb szakpolitikai célok függvénye lehet. A kívánt célkitűzések azonban nem szükségszerűen csak az adókon keresztül érhetők el. Más eszközökkel, például közvetlen pénzügyi támogatások, vagy segélyek, illetve kifejezett jogszabályi tilalmak vagy kvóták segítségével is előmozdíthatók. Tekintettel arra, hogy utóbbiak sokkal direkter módon hatnak, így könnyebben elkerülhetők a nemkívánatos mellékkövetkezmények, amelyek azzal merülhetnek fel, hogy az adókat elsődleges céljuktól eltérően hasznosítják. A megfelelő eszközök kiválasztásánál különböző szempontok merülhetnek fel, amelyek megfelelőbbé, vagy éppen ellenkezőleg, károsabbá teszik az adókon keresztüli beavatkozást. Technikai szempontból vizsgálva a kérdést: például ha biztosítani akarja az állam, hogy megfelelő jövedelemmel rendelkezők vállaljanak gyermekeket, úgy segély helyett adókedvezményt nyújthat, amely szükségképpen csak akkor érvényesíthető, ha megfelelő mennyiségű jövedelem és ennek következtében jövedelemadó áll rendelkezésre. Ennek fordítottja is igaz ugyanakkor, ha nem csak a jövedelemmel rendelkezőket kívánja támogatni, akkor a jövedelemadóban érvényesülő kedvezmények nem a legmegfelelőbb eszközök, így azok helyett mások alkalmazása lehet indokolt. A fentiekből látszik, hogy az adókon keresztül igenis nyújthatók támogatások az érintett szereplőknek, de miben is rejlik ilyenkor a támogatás? Abban az összegben, amit nem szükséges adóként megfizetni. Ha a kedvezmény nélkül egy magasabb összeget kellene megfizetni, de a kedvezmény hatására ennél kevesebbet, akkor a kettő különbsége tekinthető a támogatásnak. Ez az elv az állami támogatások szabályozásában is megjelenik. A nyújtott állami támogatások esetében éppen ezért a kapott adókedvezményeket is figyelembe kell venni és az ún. összeszámításnál vizsgálni kell. Ezenkívül egyre gyakoribb, hogy az Európai Unió tiltott állami támogatási szempontból is vizsgálja a tagállamok adórendszereit. Azok az intézkedések, amelyeket kizárólag a hazai vállalkozások vehetnek igénybe, már régóta szemet szűrt, viszont az elmúlt években egyre nagyobb figyelem fordult a multinacionális vállalkozásoknak nyújtott adótervezési lehetőségekre. Amennyiben csak egy szűk kört érintő, szelektív támogatást nyújt az állam – akár adókon, akár más módon – vállalkozásoknak, az ún. tiltott állami támogatásnak minősülhet és 10 évre visszamenőleg vissza kell fizetni a kapott támogatást. Ez adóknál azt az összeget jelenti, amennyivel kevesebbet kellett fizetnie, mint más cégeknek. Ahogy láthatjuk, a támogatás nemcsak abban nyilvánulhat meg, hogy egy bizonyos kör kedvezményt kap, hanem abban is, ha a kedvezményezett körön kívüliekre nagyobb adók rakódnak. A fentiekből is látszik, hogy az adókon keresztül nyújtott kedvezmények vagy hátrányos következmények sok szempontból hasonlóan működnek,

mint az egyéb direkt támogatások és szankciók. A rájuk vonatkozó európai uniós szabályok, beleértve a diszkrimináció tilalmára és a tiltott állami támogatásokra vonatkozó szabályokat is, megfelelően alkalmazandók rájuk.

3. A „jó” adóztatás elvei

Az előzőekben láthattuk, hogy adók szedésére szükség van, hogy az állam a közkiadásait fedezni tudja. Viszont az adó egy átfogó kategória, amely rengeteg variációban lelhető fel. Önmagában annak ismerete, hogy szükség van adókra, még nem ad választ arra a kérdésre, hogy milyen típusú adót kire és hogyan érdemes kivetni. Adóztathatjuk a jövedelmeket vagy a fogyasztást. Adóztathatjuk a gazdagokat vagy a szegényeket. Adóztathatjuk az időseket vagy a fiatalokat. Az adóztatásnál rengeteg alternatíva között lehet választani, amelyeknél szükségünk van szempontokra, hogy dönteni tudjunk.

Alapvető kérdésként merülhet fel, hogy mi alapján döntünk abban, hogy ki és milyen arányban járuljon hozzá a közkiadásokhoz. Erre a kérdésre alapvetően két elvi választ szoktak adni. A haszonelvű elosztás elmélete (*benefit principle*) azt fejezi ki, hogy azok fizessék meg az adott közkiadásokat, akik annak előnyeit is élvezik. Ezzel szemben a fizetőképesség elve (*ability to pay principle*) szerint az fizessen a közös szolgáltatásokért és olyan arányban, aki anyagi lehetőségei alapján erre képes. Ha például egy híd felépítésére gondolunk, akkor az egyik lehetőség, hogy útdíjat szedünk, és ebből fedezzük a híd előállításának és fenntartásának költségeit, amely megfelelne a haszonelv követelményének, hiszen azok fizetnek érte, akik használják a hidat. Ezzel szemben a híd építése fedezhető lehet jövedelemadókból is, aminél azok járulnak nagyobb arányban hozzá az építkezéshez, akiknek több jövedelmük van.³

A modern jogrendszerekben nagyon sokféle adóval találkozhatunk, amelyeknek különböző előnyök és hátrányok vannak. Ezek összessége alkotja az adórendszert. Annak érdekében, hogy egy állam versenyképes környezetet biztosítson a vállalkozásainak, igazságos adófizetést a polgárainak, és mindeközben hatékonyan is szedje be a működéséhez szükséges pénzt, a megfelelő összetételű adórendszerre van szüksége.

A tudomány régóta vizsgálja, hogy az adóknak milyen tulajdonságai lehetnek és milyen mellékhatásokkal járhatnak együtt. Annak mérésére, hogy valamely adó jobb-e, mint a másik, különböző szempontokat állítottak fel, amelyeket adóztatási elveknek is nevezhetünk. Ezek azok a faktorok, amelyek mentén a különböző adók vizsgálhatók és amelyek alapján összemérhetőkké válnak. Ahogy látni fogjuk, a szükséges bevételeket többféle módon is be lehet szedni, azonban egyáltalán nem mindegy, hogy melyeknek milyen súlyt adunk. Az eltérő adók eltérő személyektől vesznek el és különböző mellékhatásokkal járnak együtt.

Előjáróban meg kell állapítanunk, hogy nincs egyetlen tökéletes adórendszer a világon, amelyiket minden ország könnyedén le tudna másolni. Ami működik az egyik államban, az nem feltétlenül működik ugyanúgy egy másikban. Éppen ezért nincsen egyetlen recept arra, hogy miként kell felépíteni egy adórendszert, de vannak

3 Samuelson–Nordhaus 2010, 312.

bizonyos szempontok, amelyek mentén összemérhetők lesznek a különböző adók, és amelyek segíthetnek a jogalkotónak eldönteni, hogy milyen módon építse fel a saját adórendszerét. Ezek nem mindent felülíró elvek, amelyeknek feltétlenül meg kell felelnie egy adónak, és sok esetben ezek a szempontok kölcsönösen gyengítik egymást, így a jogalkotó gyakran választani kényszerül a különböző szempontok között. Így például egy méltányos adó nem feltétlenül lesz egyszerű vagy éppen hatékony. Másik oldalról, annak megítélése, hogy például mikor lesz méltányos egy adórendszer, sokban függ az adott társadalom értékítéletén, míg egyik megoldás egy szempontból méltányosnak tűnhet, másik oldalról éppen méltánytalanságot szül.⁴

Végül meg kell említeni, hogy az adórendszer felépítésénél vagy éppen átalakításánál a politikai realitásokra is figyelemmel kell lenni. Az állam döntéshozóinak nem elég elvont és általános elveket figyelembe venni, de számolniuk kell olyan pragmatikus szempontokkal is, mint az, hogy az adók kivetése nem éppen népszerű a választók körében. A merkantilista francia pénzügyminiszter Colbert hasonlatával élve: az adóztatás olyan, mint a liba kopasztása: a cél, hogy minél több tollat szerezzünk a lehető legkevesebb gágogás árán.

Végül az állam adópolitikáját befolyásolják a környező államok adópolitikai döntései is. Ha a befektetésekért folytatott küzdelemben a versenytársak csökkentik az adóikat, az lépéskényszert jelent a saját államunk számára is. Ugyanezzel párhuzamosan, ha az adószabályaink miatt a nálunk tevékenykedő vállalkozásokat hátrány éri – például túl alacsony hazai adók miatt – a saját államukban, úgy a versenyképesség fenntartása érdekében kénytelenek leszünk magunk is módosítani a szabályainkat. Az adórendszerünknek ugyanis nem egy elvont elméleti közegben kell sikeresnek lennie, hanem a való életben, ahol a döntéseink a környezetünk által gyakran behatároltak.

Éppen ezért óvatosan kell az általános és elvont elveket a gyakorlatban alkalmazni és számonkérni azok érvényesülését, mert az adott gazdasági, társadalmi és politikai keretek és lehetőségek behatárolják az állam döntéseit a valóságban. Viszont ezzel a megközelítéssel együtt is érdemes megvizsgálni, hogy milyen szempontok jöhetnek számításba az adók kapcsán, hogy a meglévő alternatívák közül a jobbat tudja a jogalkotó választani.

Arról, hogy pontosan hány elv létezik és azok milyen csoportosításban vizsgálhatók, számtalan nézet van. Jelen könyvnek nem célja, hogy valamennyi elvet összegyűjtse, főleg nem az, hogy minden létező csoportosítást áttekintsen. Az alábbiakban a szerzők az általuk legfontosabbaknak tekintetteket gyűjtötték össze, és a saját csoportosításukban mutatják be azokat.

3.1. Effektivitás

Az adó effektivitása azt fejezi ki, hogy *képes-e elérni azt a célt, amiért kivetették azt*. Tekintettel arra, hogy legtöbbször az adókat az állam kiadásaihoz szükséges fedezet

4 Ronald Reagan azzal indokolta a kampányában a jövedelemadók csökkentését, mert nem igazságos, ha azokat sújtják az adók, akik keményen megdolgoznak a jövedelmükért. Ezzel szemben egy évtizeddel később Bill Clinton éppen amellet érvelt, hogy az adórendszer azért lesz igazságos, mert az új adók 80%-át a 200 000 dollárnál többet keresőkre vetik ki. Ami az egyik oldalról igazságosnak tűnik, az a másik oldalról igazságtalannak és fordítva. Éppen ezért pl. Samuelson és Nordhaus amellet érvelt, hogy egy adórendszer felépítését nem szabad általános és elvont elvekre alapozni. Samuelson–Nordhaus 2010, 313.